ACADEMIC SPECTRUM

2026-yil 1-son

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

ISSN
3093-9089

Buxoro - 2026

ACADEMIC SPECTRUM

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

№ 1-Son 2026-yil

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy komunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrdagi №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan

BOSH MUHARRIR:
Axmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li
Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
TAHRIRIYAT KENGASHI A’ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta’limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Romm Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta’lim instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Olimov Shirinboy Sharofovich — pedagogika fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti “Pedagogika” kafedrasi mudiri).

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta’limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O’quv-uslubiy faoliyatni takomillashtirish boshqarma boshlig‘i).

Safarov Dilmurod Xalimovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Navoiy viloyati pedagogik mahorat markazi Akademik faoliyat bo'yicha direktor o'rinbosari)

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Yoshlar masalalari va ma`naviy-ma`rifiy ishlar bo`yicha birinchi prorektor).

Rustamov Shavkat Shuhrat o’g‘li - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi mudiri).

Ganjiyev Feruz Furqatovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi professori).

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi dotsenti).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich - pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar kafedrasi dotsenti).

Tilavov Muxtor Hasan o‘g‘li - psixologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi dotsenti).

Mas’ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li – Buxoro davlat universiteti Psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi

EDITOR-IN-CHIEF:

Akhmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor.

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Valeriy Vladimirovich Kuleshov — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Sciences (Ukraine).

Elena Vasilyevna Andrienko — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of Physics, Mathematics, Information and Technological Education, Novosibirsk, Russia).

Tatyana Aleksandrovna Romm — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of History, Humanities and Social Education, Novosibirsk, Russia).

Shirinboy Sharofovich Olimov — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Bukhara State University, Head of the “Pedagogy” Department).

Lochin Rustamovich Zaripov — Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Research Center for the Development of Higher Education under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan, Head of the Department for Improvement of Educational and Methodological Activities).

Dilmurod Xalimovich Safarov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Navoi Regional Center for Pedagogical Excellence, Deputy Director for Academic Affairs).

Akmal Mardonovich Nazarov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Bukhara State University, First Vice-Rector for Youth Affairs and Spiritual-Educational Work).

Shavkat Shuhrat o‘g‘li Rustamov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor (Bukhara State University, Head of the “Psychology” Department).

Feruz Furqatovich Ganjiyev — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor (Bukhara State University, Professor of the “Psychology” Department).

Dilafruz Tuymuratovna Ismatova — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Psychology” Department).

Sodiqjon Saidjonovich Mukhlisov — Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Information Systems and Digital Technologies” Department).

Muxtor Hasan o‘g‘li Tilavov — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Psychology” Department).

EXECUTIVE SECRETARY:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li — Lecturer, Department of Psychology, Bukhara State University.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Ахмадов Назирджон Рахмат угли — доктор философии по психологии (PhD), доцент.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Кулешов Валерий Владимирович — доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии наук (Украина).

Андриенко Елена Васильевна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт физики, математики, информационных и технологических наук, г. Новосибирск, Россия).

Ромм Татьяна Александровна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт истории, гуманитарных и социальных наук, г. Новосибирск, Россия).

Олимов Ширинбой Шарофович — доктор педагогических наук, профессор (Бухарский государственный университет, заведующий кафедрой «Педагогика»).

Зарипов Лочин Рустамович — доктор педагогических наук (DSc), профессор (Научно-исследовательский центр развития высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан, начальник управления совершенствования учебно-методической деятельности).

Сафаров Дилмурод Халимович — доктор психологических наук (DSc), профессор (Навоийский областной центр педагогического мастерства, заместитель директора по академической деятельности).

Назаров Акмал Мардонович — доктор психологических наук (DSc), профессор (Бухарский государственный университет, первый проректор по делам молодежи и духовно-просветительской работе).

Рустамов Шавкат Шухрат угли — доктор психологических наук (DSc), доцент (Бухарский государственный университет, заведующий кафедрой «Психология»).

Ганжиев Феруз Фуркатович — доктор психологических наук (DSc), доцент (Бухарский государственный университет, профессор кафедры «Психология»).

Исматова Дилафруз Туймуратовна — доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Психология»).

Мухлисов Содикжон Саиджонович — доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Информационные системы и цифровые технологии»).

Тилавов Мухтор Хасан угли — доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Психология»).

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Дехконбоев Шохжахон Ойбек угли — преподаватель кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

Umirbekova Nasiba Kenesbaevna
Innovatsion texnologiyalar universiteti
Pedagogika va psixologiya kafedrasi assistent o‘qituvchisi

AXBOROT GLOBALLASHUV JARAYONIDA O‘SMIRLARNING O‘Z-O‘ZINI ANGLASH TRANSFORMATSIYASI JARAYONLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI

Annotatsiya. *Bu maqolada o‘smirlarning o‘z-o‘zini anglash jarayonlarini rivojlantirishga ta’sir ko‘rsatuvchi ijtimoiy psixologik omillar tahlili atab aytganda, “O‘z-o‘zini anglash testi” va A.D.Ishkovning “O‘z-o‘zini tashkil etish xususiyatlarining diagnostikasi-39” so‘rovnomasi bo‘yicha olingan dastlabki natijalar tahlil to‘g’risida ma’lumotlar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *o‘smir, o‘z-o‘zini anglash,rejalashtirish, qo‘llab-quvatlash, korrelyatsion bog‘lanish, tahlil, virtual muloqat, natiyja.*

Аннотация. *В данной статье представлен анализ социально-психологических факторов, влияющих на развитие процессов самосознания подростков, а именно анализ предварительных результатов, полученных по “Тесту самосознания” и опроснику А.Д.Ишкова “Диагностика особенностей самоорганизации-39.”*

Ключевые слова: *подросток, самосознание, планирование, поддержка, корреляционная связь, анализ, виртуальное общение, результат.*

Abstract. *This article provides information on the analysis of socio-psychological factors influencing the development of adolescent self-awareness processes, namely, the “Self-Awareness Test” and the preliminary results obtained from A.D. Ishkovs questionnaire “Diagnostics of Self-Organization Characteristics-39.”*

Key words: *adolescent, self-awareness, planning, support, correlation, analysis, virtual communication, result.*

Kirish. Axborot globallashuv jarayonida o‘smirlarning o‘z-o‘zini anglash transformatsiyasi o‘zining murakkab psixologik, ijtimoiy va kognitiv xususiyatlari bilan ajralib turadi. Ushbu davrda o‘smir shaxsining o‘zini idrok etish jarayoni raqamli muhitdagi ko‘p qirrali axborot oqimlari, madaniy xilma-xillik va kommunikativ erkinlik omillari ta’sirida shakllanadi. O‘smirlar virtual muloqot, ijtimoiy tarmoqlar va global media orqali yangi tajribalarni o‘zlashtirar ekan, ular o‘z “men”ini qayta baholash, shaxsiy chegaralarini belgilash va ijtimoiy rollarni yangicha talqin etish holatiga kiradi. Bunda axborot muhitining kengayishi o‘zini anglash transformatsiyasining tezlashuviga, lekin ayni paytda uning ichki ziddiyatlar bilan to‘lishiga olib keladi. O‘smir o‘zini nafaqat real muhitda, balki virtual makonda ham namoyon etadi, bu esa ikki turdagi identifikatsiyaning – real va raqamli “men”ning – o‘zaro ta’sirini yuzaga keltiradi.

Asosiy qisim. O‘smirlik davrida o‘zini anglash faqat introspektiv tahlil bilan cheklanmay, balki metakognitiv jarayonlar, refleksiya va ijtimoiy tarmoqdagi o‘zini taqdim etish faoliyati orqali namoyon bo‘ladi. Axborot globallashuvi o‘smir tafakkurining dinamikasini o‘zgartiradi - ular tanqidiy fikrlash, o‘z fikrini asoslash va o‘z harakatlarini ongli rejalashtirishga moyillikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, o‘zini anglashda hissiy komponentlar – empatiya, o‘zini qabul qilish va o‘zini hurmat qilish – asosiy stabilizator sifatida ishlaydi. O‘smirning o‘zini anglash transformatsiyasining ijtimoiy xususiyati shundaki, bu jarayon jamoaviy identifikatsiya, ijtimoiy qadriyatlarga daxldorlik va shaxslararo munosabatlarda o‘z o‘rnini topish ehtiyoji bilan uyg‘unlashadi.

1-jadval

“O‘z-o‘zini anglash testi” (A.Maslou) orqali olingan dastlabki natijalarning tahlili (n=280).

Shkalalar nomi	Minimum	Maximum	O‘rtacha qiymat	σ	Z	p
Vaqtga nisbatan orientatsiya	14,00	79,00	46,28	12,41	1,826	0,004**
Moslashuvchanlik	11,00	75,00	47,84	12,93	1,942	0,003**
O‘zini hurmat qilish	15,00	78,00	49,35	11,28	1,853	0,004**
Agressiyani qabul qilish	11,00	70,00	42,89	13,44	1,821	0,004**
Bilishga ehtiyoj	12,00	82,00	50,04	12,81	1,937	0,003**

Mazkur natijalar tahliliga ko‘ra, “vaqtga nisbatan orientatsiya” (Z=1,826; p=0,004**) o‘smirlarning o‘z hayot faoliyatini tartibli boshqarish, o‘quv, shaxsiy va ijtimoiy faoliyat o‘rtasidagi muvozanatni saqlashga intilish darajasini ifodalaydi. O‘quvchi vaqtni boshqarish orqali ichki nazoratni kuchaytiradi, bu esa maqsadli harakatlar tizimini barqarorlashtiradi. Axborot globallashuvi ta’sirida vaqtni to‘g‘ri taqsimlash psixologik resurs sifatida faol rol o‘ynaydi. O‘smir o‘z faoliyatini vaqt parametrlariga moslashtirib, kechikish va ortiqcha stressning oldini oladi. Vaqt omili shaxsiy tartib-intizomni oshirib, o‘ziga nisbatan ishonchni mustahkamlaydi. O‘quvchi vaqtni baholash orqali o‘z imkoniyatlarini real aniqlikda ko‘radi. Axborot oqimining tezkorligi o‘smirlarni vaqtni qadrlashga majbur qiladi. Bu esa shaxsiy refleksiyaning ijtimoiy komponentini kengaytiradi. Vaqtni to‘g‘ri anglaydigan o‘quvchi ijtimoiy javobgarlikni yuqori darajada namoyish etadi. Shaxsiy rejalashtirish faoliyati o‘z-o‘zini tartibga solishning muhim mexanizmiga aylanadi. O‘smir vaqtni boshqarish orqali shaxsiy faollikni saqlab turadi. Bu xususiyat psixologik moslashuvni kuchaytiradi.

Metodika natijalar tahliliga ko‘ra, “moslashuvchanlik” (Z=1,942; p=0,003**) o‘smirning o‘zgaruvchan ijtimoiy muhitga tez javob qaytarish qobiliyatini namoyon etadi. Axborot globallashuvi o‘smirdan tahliliy fikr yuritishni talab qiladi. Moslashuvchan tafakkur o‘zgarishlarga qarshi psixologik qarshilikni kamaytiradi. O‘quvchi yangi sharoitlarda hissiy barqarorlikni saqlaydi. Bu omil stressni boshqarish darajasini oshiradi. Shaxs o‘z qarashlarini yangilab, muammolarga kreativ yondashadi. O‘smir o‘zini yangi vaziyatlarda sinab ko‘rishga tayyor bo‘ladi. Moslashuvchan tafakkur innovatsion fikrlashni rag‘batlantiradi. O‘quvchi o‘z harakatlarini muhitga qarab tahlil qiladi. O‘zini nazorat qilish mexanizmi rivojlanadi.

Natijalar tahliliga ko‘ra, “o‘zini hurmat qilish” (Z=1,853; p=0,004**) o‘smirning o‘z qadrini real baholashini ta’minlaydi. Bu omil shaxsiy ishonch va ichki muvozanatni kuchaytiradi. O‘quvchi o‘z muvaffaqiyatini tashqi baholashdan mustaqil ko‘ra oladi. Bu xususiyat o‘zini ijobiy idrok etishning ko‘rsatkichi sifatida ahamiyat kasb etadi. O‘zini hurmat qilgan shaxs boshqalarning fikriga haddan ortiq tayanmaydi. O‘smir o‘z salohiyatini tan olish orqali ichki kuchni faollashtiradi. Axborot muhitida bu ko‘rsatkich ijtimoiy bosimlarga qarshi psixologik himoya beradi. O‘quvchi tanqidni konstruktiv qabul qiladi. O‘zini qadrlash hissi barqaror o‘zlikni shakllantiradi. Shaxs o‘z imkoniyatlariga nisbatan real pozitsiyani saqlaydi. Ichki ishonch kuchaygani sayin tashqi xavotir pasayadi.

Natijalar tahliliga ko‘ra, “agressiyani qabul qilish” (Z=1,821; p=0,004**) o‘smirning salbiy his-tuyg‘ularni nazorat ostida ushlash va ularni ijobiy faoliyatga yo‘naltirish darajasini ko‘rsatadi. Bu holat o‘z-o‘zini boshqarish mexanizmlarining kuchayishiga dalolat beradi. O‘quvchi o‘zida mavjud tajovuzni ijtimoiy jihatdan maqbul shakllarga aylantira oladi. Agressiyani ongli ravishda nazorat qilish o‘zaro muloqotda keskinlikni kamaytiradi. Shaxs konfliktli vaziyatlarda murosani afzal ko‘radi. Bu ko‘rsatkich o‘smirning psixologik barqarorligini ifodalaydi. Agressiyani qabul qilgan o‘quvchi irodaviy nazoratni kuchaytiradi. Salbiy emotsiyalarni tahlil qilish stressni yengishda yordam beradi.

Metodika natijalar tahliliga ko‘ra, “bilishga ehtiyoj” (Z=1,937; p=0,003**) o‘smirning axborotni qabul qilish, tahlil qilish va yangilik yaratish jarayonlariga bo‘lgan qiziqishini ifodalaydi.

O‘quvchi yangi bilimlarni egallash orqali o‘z tafakkurini kengaytiradi. Bilishga intilish mustaqil izlanish motivini kuchaytiradi. Bu omil shaxsning intellektual faolligini oshiradi. O‘smir axborot oqimida muhim ma’lumotlarni tanlab olish qobiliyatini rivojlantiradi. Bilishga bo‘lgan ichki ehtiyoj kognitiv refleksiyani faollashtiradi. Shaxs yangi tajribalarni tahlil qilish orqali o‘z qarashlarini kengaytiradi. O‘quvchi o‘qish va o‘rganish jarayonida ichki qoniqish hissini his etadi. Bilim olish o‘smirning o‘zini anglash darajasini oshiradi.

2-jadval

“O‘z-o‘zini anglash testi” hamda “O‘z-o‘zini tashkil etish xususiyatlarining diagnostikasi – 39” so‘rovnomasi o‘rtasidagi korrelyatsion bog’lanishlar(n=280)

Omillar	Vaziyat tahlili	Rejalashtirish	O‘z-o‘zini nazorat qilish	O‘z-o‘zini tashkil etish darajasi
Ichki qo‘llab-quvvatlash	0,11	0,35*	0,18	0,16
Moslashuvchanlik	0,31*	0,34*	0,17	0,15
O‘zini hurmat qilish	0,16	0,16	0,13	0,33*
Bilishga ehtiyoj	0,37*	0,19	0,19	0,36*
Kreativlik	0,12	0,31*	0,17	0,35*

“Ichki qo‘llab-quvvatlash” va “rejalashtirish” o‘rtasidagi bog‘lanish (r=0,35; p≤0,05) shaxsning ichki emotsional tayanch tizimi bilan faoliyatni ongli rejalashtirish darajasi o‘rtasidagi uyg‘unlikni bildiradi. Ichki motivatsion resurslar kuchli bo‘lgan o‘smirlar o‘z hayotiy yo‘lini maqsadli va izchil rejalashtirishga moyil bo‘ladilar. Bu bog‘lanish irodaviy mustahkamlik va o‘z-o‘zini boshqarish mexanizmlarining shakllanishi bilan hamohang kechadi. Rejalashtirish jarayoni ichki ishonch hissi bilan qo‘llab-quvvatlanganda, shaxs tashqi omillarga kamroq qaram bo‘ladi. O‘z navbatida, bu holat o‘smirda mustaqil qaror qabul qilish va javobgarlikni his etish sifatlarini rivojlantiradi.

“Moslashuvchanlik” va “vaziyat tahlili” o‘rtasidagi bog‘lanish (r=0,31; p≤0,05) o‘smirning yangi sharoitlarga moslashish darajasi bilan muammoli vaziyatlarni tahlil etish qobiliyati o‘rtasidagi o‘zaro uyg‘unlikni anglatadi. Moslashuvchan tafakkur o‘smirga turli ijtimoiy vaziyatlarda optimal yo‘lni tanlash imkonini beradi. Bu jarayonda tahliliy fikrlash shaxsni muhitga ongli integratsiyalashga yordam beradi. Shaxs moslashuvchan bo‘lgani sari vaziyatni ob’ektiv baholash, muqobil yechimlarni topish qobiliyati ortadi. Moslashuvchanlik refleksiv faoliyatni kuchaytirib, tahlil jarayonini samarali qiladi. Shu orqali o‘smir o‘zini muammoli holatlarga psixologik tayyorlaydi va xatolardan o‘rganish strategiyasini shakllantiradi.

“O‘zini hurmat qilish” va “o‘z-o‘zini tashkil etish darajasi” o‘rtasidagi bog‘lanish (r=0,33; p≤0,05) o‘ziga bo‘lgan ijobiy munosabat shaxsiy o‘zini boshqarishning kuchli psixologik omili ekanligini bildiradi. O‘zini qadrlaydigan o‘smir o‘z faoliyatini tartibga solish va tashkil etishda yuqori darajadagi izchillikni namoyon qiladi. O‘zini hurmat qilish shaxsiy mas’uliyat hissini kuchaytiradi va faoliyatni ongli rejalashtirishga turtki beradi. Natijada, o‘zini tashkil etish jarayonida shaxs ichki barqarorlikni saqlaydi va tashqi bosimlarga nisbatan mustaqil qaror qabul qiladi.

Metodika natijalar tahliliga ko‘ra, “Bilishga ehtiyoj” va “vaziyat tahlili” o‘rtasidagi bog‘lanish (r=0,37; p≤0,05) o‘smir tafakkurining kognitiv faolligi va tahliliy salohiyati o‘zaro uyg‘un rivojlanishini bildiradi. Bilishga kuchli ehtiyoj shaxsni mavjud vaziyatlarni chuqur o‘rganishga, sabab–oqibat aloqalarini izlashga va yangi bilimlarni faol tarzda izlashga yo‘naltiradi. Bunday ehtiyoj o‘smirda refleksiv kuzatuvchanlikni oshiradi, bu esa tahliliy fikrlash jarayonining samaradorligini belgilaydi.

“Kreativlik” va “rejalashtirish” o‘rtasidagi bog‘lanish (r=0,31; p≤0,05) ijodiy tafakkurning strategik fikrlash bilan uyg‘unlashuvi natijasida yuzaga keladi. Kreativ tafakkur shaxsni yangi g‘oyalarni ilgari surishga, ularni rejalashtirish jarayonida tizimlashtirishga undaydi. Rejalashtirishdagi ijodkorlik o‘z navbatida yangi imkoniyatlarni aniqlash va ularni amaliy faoliyatga yo‘naltirish imkonini beradi. Shaxs ijodiy yondashuv orqali an’anaviy fikr chegaralarini kengaytiradi, bu esa rejalarning innovatsion xarakter kasb etishiga zamin yaratadi. Kreativlik rejalashtirishda fleksibil tafakkur sifatida namoyon bo‘ladi, bu esa o‘zgaruvchan vaziyatlarga moslashuvni yengillashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, umumiy tahlil natijalaridan kelib chiqadigan xulosa shundan iboratki, axborot globallashuvi sharoitida o‘smirlarning o‘z-o‘zini anglash transformatsiyasi jarayoni ko‘p omilli psixologik tizim sifatida namoyon bo‘ladi.

Empirik natijalar asosida aniqlanishicha, 9-sinf o‘quvchilarida vaqtni anglash, qadriyatlarga yo‘naltirilganlik, moslashuvchanlik, o‘zini hurmat qilish, bilishga ehtiyoj, ijodkorlik, refleksiya va hayotiy turg‘unlik darajalari 7-sinf o‘quvchilariga nisbatan sezilarli ravishda yuqoridir. Bu tafovut o‘smirlikning kech bosqichida refleksiv tafakkur, kognitiv faollik, ijtimoiy mas’uliyat va ichki motivatsiyaning barqarorlashayotganini ko‘rsatadi. Shaxs o‘z hayot faoliyatini vaqt va qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirib, o‘zini anglash jarayonida ijtimoiy-axloqiy mezonlarga tayanadi. Bundan tashqari, “O‘z-o‘zini tashkil etish xususiyatlarining diagnostikasi – 39” so‘rovnomasidan olingan natijalar 9-sinflarda rejalashtirish, vaziyat tahlili va o‘z-o‘zini boshqarish kompetensiyalarining rivojlanganligini ko‘rsatadi, bu esa shaxsiy faollik, irodaviy boshqaruv va refleksiv nazorat tizimining mustahkamlanishidan dalolat beradi. Xulosa sifatida aytish kerak o‘smirlar axborot globallashuvi davrida o‘z-o‘zini anglash jarayonini ongli, maqsadga yo‘naltirilgan va ijtimoiy mas’uliyatli tarzda boshqarish orqali intellektual va ma’naviy yetuklik bosqichiga izchil tarzda o‘tadi.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Андреева Г. М. - Социальная психология образования: личность и информационная среда, издательство «Академия», Москва, 2013. 250 с.

2. Савина О. О. - Психология развития подростков в информационном обществе, издательство Академический проект, Москва, 2017. 224 с.

3. Karimova V.M., Xolyigitova N.X. Psixologiya. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Iqtisodiyot”, 2014. – 175 b.

4. Прохоров А.О. Методі психической саморегуляции //Казань: КГПИ, 2000. - 107 с.

5. Ward, Colleen - Cultural Adaptation: Globalization and Psychosocial Adjustment, Cambridge University Press, Cambridge, 2004. 312 pp.

MUNDARIJA:

Nazarov Akmal Mardonovich	Talabalarda kreativ va innovatsion ilmiy faoliyatning psixologik jihatlari	6
Rustamov Shavkat Shuxratovich	Talabalarni innovatsion kompetenligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	10
Ostanov Shuxrat Sharifovich	Art-terapiya metodlari yordamida talaba-yoshlarning kreativ fikrlash va ijodiy salohiyatini rivojlantirishning psixologik asoslari	14
Axmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li	O‘smirlarda konstruktiv xulq-Atvorni shakllanishining ijtimoiy psixologik omillari	19
Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li	Sud psixologik ekspertizasida shaxsning emotsional holatini baholash	24
Axtamova Ferangiz G’ayratovna	O‘smirlik davridagi destruktiv xulq-atvorni psixoprofilaktika qilish va kreativlikni faollashtirishga yo‘naltirilgan psixologik yondashuvlar	30
Ashrapov Nodirbek Namoz o’g’li	O‘smirlarda kognitiv rivojlanishning ijtimoiy-psixologik determinantlari va ularning shaxsiy rivojlanishdagi o‘rni	35
Hamroyev Jasur	Talabalari o‘rtasida sun’iy intellekt vositalari yordamida kreativ fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish	40
Axmedova Zarina Rahmat qizi	Loyihaviy yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini takomillashtirish	44
Khakimov Shukhrat Shodievich	Methods of studying the military servant and the military team	49
N.Z.Jumayev	Raqamli davrda ijtimoiy media va sun’iy intellektning yoshlar ruhiy salomatligiga ta’siri	56
Sharopov Suxrob Shodi o`g`li	Talabalarni kognitiv va metakognitiv kompetentsiyalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari	60
Boboqulova O’g’iloy Komil qizi	Shaxslararo manipulyatsiya va nazorat mexanizmlari: emotsional ekspluatatsiyaning psixologik asoslari	64
Saidova Nodira Nu’monovna	Yoshlar kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda pedagogik psixologiyaning roli	68
Bobojonova Dilnura Husniddin qizi	Dezadaptatsiyalashgan o‘smirlarda adaptatsiya jarayoni rivojlanishining ijtimoiy-psixologik mexanizmlari	73
Абдужабборов Тохиржон Курбанович	Особенности течения и лечения атопического дерматита в зависимости от возраста по данным наблюдений в андижанской области	78

Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich Narzullayeva Iroda Jaloliddin qizi	Tijorat banklarida investitsiyalarni jalb etishda xorij tajribasi	82
Nurmuxammedova Nilufar Alijon qizi Temirova Mashhuraxon Muhammadaminovna	O‘zbekistonda bozor iqtisodiyotiga o`tish bosqichida xotin-qizlar liderlik faoliyatini rivojlantirishning huquqiy asoslarining mustahkamlanishi	89
Maxmudova Zulfiya Mexmonovna	Qo‘riqlash xizmati xodimlari kasbiy kompetentligini takomillashtirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	92
Sanoyeva Mohigul Odil qizi	Klassik pedagogik merosni modernizatsiya qilishning zamonaviy talablari va ularni ta’lim amaliyotiga joriy etish mexanizmlari	103
Xolmirzayeva Mushtariybegim U. Abdullayev	Bobi oliy: usmonli davlatining boshqaruv markazi va evolyutsiyasi	107
Dilmurodov Elyorjon Ilg'or o'g'li	Civil society and globalization: the harmony of national values and modern trends	110
Eshpo'latova Xilola Davron qizi	Fransuz tilini o'rganish jarayonida audiovizual materiallar yordamida talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirish	116
Abdusalimova Zukhraxon Bakhtiyor qizi	Teaching methodology of the uzbek language for the foreign students	119
Abdullayeva Dildora Muhiddin qizi	Frazeologik sinonimlarning struktur turlari	122
Panaeva Sarbinaz Uzaqbergenovna	Insonlar orasida fabbing (phubbing) holatining paydo bo‘lishi va uning ijtimoiy-psixologik oqibatlari	125
Toshturdiyev Nurbek Nurali o‘g‘li	Jadid ziyolilarining hayot tarzi va ijtimoiy mas’uliyat hissi: ma’rifat va fidoyilik omillari	130
Uzoqova Gulzoda	Konstitutsiya – erkin va farovon hayot garovi	134
Xilola Xolikova Gulamovna, Siroj Nematov G‘ulom o‘g‘li,	Maktab muhitining o‘quvchilar emotsional holatiga psixologik ta’siri	137
Sultonmurod Mamasoliyev Olimjon o‘g’li	Psychological benefits of gamified bilingual learning: a meta-analysis of motivation and well-being	141
Qodriqulova Fotima Ulug’bek qizi	Azot fiksatsiyasi va innovatsiyalar: yasmiq yetishtirishning yangi bosqichi	146
Kurbanova Shukurjon Yeldashbayevna	Turkiy adabiyotda shaxs kamoloti: Hofiz Xorazmiy didaktik qarashlari misolida pedagogik model	150
Obidova O.	Ta’lim psixologiyasi nuqtayi nazaridan zamonaviy pedagogik texnalogiyalarning ta’siri	154
Xasanova Nazokat Shavkatbek qizi	Inson huquqlarini xalqaro himoya qilish mexanizmlari	159
Abdug’ofurov Muhammadqodir	Milliy me’morchilik uslublarida zamonaviylik va restavratsiya muammolari	163

Olimova Sarvara Sobitxon qizi	Nogironligi bo‘lgan shaxslarning kutubxonalar orqali ijtimoiy integratsiyasi va madaniy hayotga qo‘shilishi	166
Jamaldinov Sarvar Azimjanovich	Raqamli ta’lim jarayonlarini o‘rgatishning bo‘lajak pedagoglar tarbiyaviy faoliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati	171
Olimova Sarvaraxon Sobitxon qizi	Sensorinevral eshitish nuqsoniga ega bolalarda rivojlanish dinamikasi: tibbiy va pedagogik qarashlar	176
Mamatqulov Botir	The interpretation of personal tragedy in the short stories of nazar eshonqul	181
Bobokalonov Rajab Ostonovich	Tibbiy terminlarda lisoniy lakuna hodisasi	188
Murodjonova Dilzoraxon Tolibjon qizi Iskandarov Sherzod Abdug‘aniyevich	“Tolerantlik” tushunchasining mazmun mohiyati	191
Туйбаева Саида Бахтияровна	Психологические механизмы самозащиты студентов	194
Tursunbayeva Durdonaxon Adxamjon qizi	Atrof-muhitni muhofaza qilishning zamonaviy konsepsiyalari: muammo va yechimlar	198
Ismoilova Zulayho Saidali qizi	Umumta’lim maktablarida xulqi og’ishgan o‘quvchilarning shaxs xususiyatlarini kompleks diagnostika qilish	203
Masharipova Saida Rahimovna	Zamonaviy oilalarda emotsional intellektni boshqarishning ijtimoiy- psixologik mexanizmlarini ishlab chiqish	208
Abdujobborova Rayhona Adhamjonqizi	Xotira turlaridan qanday qilib samarali foydalanish kerak.o‘quvchilar uchun praktik tafsiyalar	212
Arslanova Dilnoza Aleksandrovna Mirzayev Ismoiljon Xasanjon o‘g‘li	Nutqiy rivojlanish bilan mantiqiy fikrlash o‘rtasidagi bog‘liqlik: lingvistik kompetensiya.	216
Xasanova Aziza Kumushbek qizi	Davlat tili taraqqiyoti: muammo va yechimlar	219
Xolboyev Izzatillo Axmadillo o'g'li	Talabalarning akademik muaffaqiyatiga ta’sir etuvchi psixologik omillarning tahlili: o'zini- o'zi tartipka solish strategiyalari	223
Кабулов Саулат Толыбаевич	Основные принципы и теория преподавания русскому языку и литературе	226
Saitova Komila G'ulom qizi	Stressga chidamlilikning psixologik determinantlari: ong, iroda va emotsional o‘zini boshqarishning o‘zaro aloqasi	231
Ro‘ziyeva Sitora Odil qizi	Nega ingliz tili dunyo tili hisoblanadi?	234
To'ychiyeva Madinaxon Sherquzi qizi	Mustaqil ta’lim metodlarining o'quv motivatsiyasiga ta’siri	237
Murodjonova Dilzoraxon Tolibjon qizi	Kimyoning kriminalistikadagi o‘rni	240

To‘rayeva Gulnora Nosirovna		
Qudratova Nozima Bahromovna	Tog‘ay Murod asarlarining til xususiyatlari	244
Pak Diana Aleksandrovna Qurbonova Zamira Mamat qizi	Yangi O‘zbekistonda ota-onalar universitetining maktabgacha ta’limdagi tarbiyaviy funksiyalarini kengaytirish mexanizmlari: muammolar va yechimlar	248
Abdullayeva Madinaxon Alisher qizi	Inglizcha varvarizmlarning o‘zbek tilidagi genderga xos qo‘llanish xususiyatlari	251
Ibrohimova Halima Vahobjonovna	Mamlakatimizda yoshlarning internet tarmogidan tog'ri fodalanishini nazorat qilish	254
Soliyev Ilhomjon Sobirovich	Eshitish nuqsoni bo‘lgan bolalarda nutq rivojlanishining logopedik asoslari	258
Akmalova Bahora Akmal qizi	Erta bolalik davrida ijtimoiy-emotsional va psixologik rivojlanish	261
Alimjonova Sabina Fazliddin qizi	Vatan himoyasi - jasorat ifodasi	265
Ganjiyev Feruz Furqatovich	Globallashuv davrida agressiv o‘smirlar jamiyatga moslashishining ijtimoiy-psixologik determinantlari	269
Zuxriddinova Risola Dilshodbek qizi	Tuban suvo’tlarining ekologiyadagi ahamiyati	274
Ibodulloyev Nurali Sheraliyevich	Integrativ yondashuv asosida otmlarida ta’lim sifatini boshqarish samaradorligini oshirish omillari	278
Umirbekova Nasiba Kenesbaevna	Axborot globallashuv jarayonida o‘smirlarning O‘z-o‘zini anglash transformatsiyasi jarayonlarini shakllantirishga ta’sir etuvchi omillar tahlili	282
Yarashov Azizbek Lazizovich	Correlation analysis of factors of social psychological competence of forensic psychologist expert	286
Ondayev Shuhrat Hasanovich	Profilaktika inspektorlarida kasbiy deformatsiyaning oldini olishning psixologik xususiyatlari	294
Narmuradova Rayhon Uktamovna	Jinoyat sodir etishda affekt holatining psixologik va huquqiy bahosi	298
Jumayeva Laylo Elmurodovna	Pedagogik jarayonda nutq texnikasining ta’lim samaradorligiga ta’siri	301

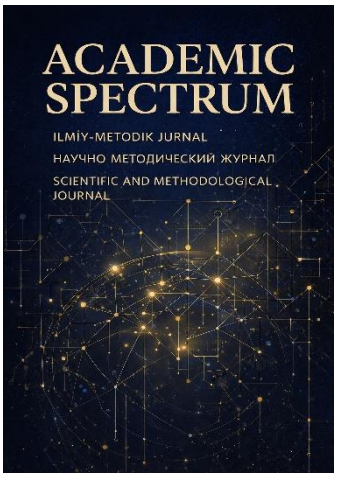

“ACADEMIC SPECTRUM”
ILMIY METODIK JURNALI UCHUN MAQOLALARNI RASMIYLASHTIRISH TALABLARI

“ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy jurnali mualliflari diqqatiga!

1. “ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy jurnali ilmiy maqolalarni o’zbek, rus va ingliz tillarida chop etadi.

2. E’lon qilinadigan maqolalarga bo’lgan asosiy talablar:

- ishning dolzarbligi va ilmiy yangiligi;
- maqolaning hajmi: adabiyotlar ro’yxati, chizma va jadvallar inobatga olingan holatda 3-8 betgacha;
- maqola nomi, annotatsiya (50-60 ta so’z) va tayanch so’zlar (8-10 ta) ingliz, o’zbek va rus tillarida keltiriladi.

3. Maqola boshida mavzu, muallifning F.I.O. (to’liq yozilishi kerak), mualliflar bir nechta bo’lsa, ularning har biri haqida to’liq ma’lumotlar berilishi shart, tashkilot, shahar, mamlakat, muallifning e-maili ko’rsatiladi. Matnda kirish qismi, tadqiqot obyekti va qo’llanilgan metodlar, olingan natijalar va ularning tahlili, xulosa, adabiyotlar ro’yxati, albatta, keltiriladi. Maqolada keyingi 10-15 yilda e’lon qilingan adabiyotlarga havola qilinishi tavsiya etiladi.

4. Matn uchun: Microsoft Word; Times New Roman, 12 shrift, maqola nomi bosh harflarda, interval 1,0; abzas 1,0 sm, yuqori va pastki tomon 2 sm, chap va o’ng tomon 2 sm.

5. Agar maqolaga rasm, jadval, diagramma, sxema, chizma, turli grafik belgilar kiritilgan bo’lsa, ular aniq va ravshan tasvirlanishi, qisqartmalarning to’liq izohi yozilishi lozim. Formulalar matnga maxsus kompyuter dasturlarida kiritilishi kerak.

6. Iqtibos olingan yoki foydalanilgan adabiyot satr osti izohi tarzida emas, balki maqola oxirida asosiy matndagi ketma-ketligi asosida umumiy ro’yxatda ko’rsatiladi. Matn ichidagi ko’chirmadan so’ng iqtibos olingan asarning ro’yxatdagi tartib raqami va sahifasi kvadrat qavs ichida beriladi. Bu o’rinda kitob, to’plam, monografiyalar uchun mualliflarning ism-familiyalari, manbaning to’liq nomi, nashr ko’rsatkichi (shahar, nashriyot va nashr yili) ko’rsatiladi. Jurnal maqolalari va boshqa davriy nashrlar uchun mualliflarning ism-familiyalari, maqola nomi, jurnal nomi, yili va soni, sahifa nomeri ko’rsatiladi.

7. Maqola matni kamida 70-80 % muallifning shaxsiy izlanishlari natijasiga asoslanishi lozim. Topshirilgan maqolalar “Antiplagiat” tizimi yordamida tekshiriladi.

8. Tahririyatga taqdim qilingan maqolalar tahririyat tomonidan taqrizga beriladi. Maqola taqrizdan qaytgach, agar zarur bo’lsa, barcha savol va e’tirozlar bo’yicha muallifga qayta ishlash uchun taqdim etiladi. Maqola nusxalari qaytarilmaydi.

9. Tahririyat maqolani taqrizga yuboradi, taqriz ijobiy bo’lsa maqola jurnalda chop etish uchun qabul qilinadi. Jurnalda anjuman tezislari va ma’ruzalari chop etilmaydi. E’lon qilingan materiallarning haqqoniyligiga va ko’chirilmaganligiga shaxsan muallif javobgardir.

10. Tahririyat maqolaga ayrim kichik o’zgartirishlarni kiritishi mumkin. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan ko’rib chiqilmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

11. Ijobiy taqriz berilgan maqola tahririyat tomonidan qabul qilingan sanaladi. Jurnal tahririyati maqola matnini qisqartirish va unga tahririy o’zgartirishlar kiritishga haqlidir.

12. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan qabul qilinmaydi va ko’rib chiqilmaydi.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy komunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrdagi №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi,
Buxoro shahri Alpomish ko‘chasi, 9-uy
Elektron manzil: https://fanistiqbollari.uz
Telegram raqami: -998 (91) 245-46-66

“ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy-metodik jurnal.
Buxoro, 2026. № 1-Son.